

Теоретико-методичні концепти трансформації сучасної філологічної освіти та науки України

*Стрелок Надія Володимирівна¹, Мітькіна Євгенія Миколаївна²,
Варламова Алла Олексіївна³*

Опубліковано	Секція	УДК
01.03.2023	Освіта/Педагогіка	378.147:37.091.3(477)

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7708170>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Роль філологічної освіти та науки в житті кожної людини є досить великою. Це пов'язано з тим, що саме вона сприяє формуванню культурного типу особистості та надає відповідну кваліфікацію. Володіння мовами – це одна з найважливіших навичок XXI століття й один з головних векторів у філологічній освіті. Завдяки їй людина має змогу різносторонньо розвиватися та отримувати вільний доступ до різних культурних процесів і подій, які відбуваються у всьому світі. Як і будь-яке інше явище або галузь, філологічна освіта зазнає впливу певних чинників та повинна відповідно реагувати на світові зміни шляхом трансформації. Наразі визначено, що пріоритетними напрямками трансформації філологічної освіти й науки є інтернаціоналізація, глобалізація та цифровізація. Цифрові інструменти є одними з найважливіших елементів у цьому процесі, але важливо знати функціонал кожної платформи для того, щоб розуміти, в якому випадку її доречніше буде застосовувати. Упровадження інформаційних технологій в освіту сприяє вихованню особистості, яка здатна до самовдосконалення та самоусвідомлення. Аналіз робіт науковців засвідчив, що філолог в умовах сьогодення – це професіонал, який має володіти універсальними компетентностями та інноваційними технологіями, що суттєво впливає на підвищення рівня успішності фахової діяльності. Тому для виховання нового покоління кваліфікованих спеціалістів важливо використовувати інноваційні методи навчання. У статті було проаналізовано деякі тенденції розвитку освіти та проблеми впровадження цифрових технологій у філологічне навчання. Обґрунтовано основні пріоритети та принципи трансформації філології як освіти й науки в реаліях сьогодення.

Ключові слова: освіта, цифровізація, зовнішні чинники, глобалізація, філологічна наука.

¹ старший викладач загальноакадемічної кафедри іноземних мов, Військова академія, 65009, Україна, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 10, margosha777.love@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-6953-9333>

² старший викладач кафедри іноземних мов, Військова академія, 65009, Україна, м. Одеса, Фонтанська дорога, 10, primaverabienvenida@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8311-4905>

³ старший викладач кафедри іноземних мов, Військова академія, 65009, Україна, м. Одеса, Фонтанська дорога, 10, allavarlamoval1@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-6322-2960>

Theoretical and methodological concepts of transformation of modern philological education and science of Ukraine

Annotation. The role of philological education in the sciences in the life of every person is quite large. This is due to the fact that it is philological education that contributes to the formation of a cultural type of personality and provides appropriate qualifications. Language proficiency is one of the most important skills of the 21st century and one of the main vectors in philological education. Thanks to philological education, a person is able to develop in many ways and gain free access to various cultural processes and events that take place all over the world. Like any other phenomenon or field, philological education is influenced by certain factors and must respond accordingly to all changes in the world, which is possible due to transformation. In order for education to withstand all the challenges of today, it is necessary to create leading and innovative educational programs, replacing old and ineffective teaching methods with them. To date, it has been determined that the priority areas of transformation of philological education and science are internationalization, globalization and digitalization. Digital tools are one of the most important elements in the transformation of modern philological education and science, but it is important to know the functionality of each platform in order to understand in which case it will be more appropriate to apply it. The implementation of information technologies in philological science and education contributes to the education of a personality capable of self-improvement and self-awareness. Having analyzed the work of scientists in the article, it was determined that a philologist in today's conditions is a professional who must possess universal competencies and innovative technologies that have a great impact on increasing the level of success in professional activity. Therefore, it is important to use innovative teaching methods to educate a new generation of qualified specialists in the field of philology. The article analyzed some trends in the development of education and the problems of introducing digital technologies into philological education. The main priorities and principles of transformation of philology as education and science in today's realities are substantiated.

Keywords: education, digitalization, external factors, globalization, philological science.

Вступ

Соціально-економічні зміни, мобільність ринку праці, глобалізація та інтернаціоналізація освіти вимагають трансформації національної освітньої системи відповідно до світових стандартів та суспільних потреб. Виклики сьогодення сприяють докорінній зміні традиційної освіти, а все більше поширення нових інформаційних технологій підсилює трансформаційні процеси. Сучасний цифровий світ змушує виходити за межі академічного виміру та підсилювати підготовку майбутніх фахівців до протистояння новим викликам.

Одним із найбільш важливих аспектів у філологічній освіті в Україні є вивчення державної мови. Вільне володіння нею – це обов'язкова умова позитивної реалізації кожної людини в професійній діяльності. Тому завдання вивчення і дослідження методики викладання саме української мови та пошук ефективних методів підвищення мовної компетентності є актуальним на сьогоднішній день. Застосування різноманітних інноваційних технологій сприятиме значному пришвидшенню трансформації освіти в галузі філології.

Дослідженню цього питання присвячена досить велика кількість робіт різних науковців. Наприклад, І. Харченко [4] проаналізувала теоретичні та прикладні аспекти розвитку філологічної освіти в Україні та країнах Європейського Союзу, визначивши, що пріоритетними напрямками тут є її інтернаціоналізація та глобалізація.

Т. Видайчук та Н. Русаченко [1] стверджують, що сучасна освіта повинна вміти адаптуватися до змін, що відбуваються в суспільстві, шляхом використання нових методик у навчальному процесі. Упровадження інформаційних технологій, на їхню думку, сприяє покращенню навчальних досягнень здобувачів філологічної освіти.

Дидактичний потенціал цифрових технологій у досліджуваній галузі розглянули Л. Макаренко та А. Певсе [3]. Також вони проаналізували складові процесу цифровізації філологічної освіти та найпопулярніші інструменти цифрових технологій, які використовуються в ній.

Мета даної статті – проаналізувати теоретико-методичні концепти трансформації сучасної філологічної освіти та науки України.

Результати

Значення філологічної науки й освіти в сучасному світі, як основи пізнання та пояснення в інших гуманітарних науках, суттєво зросло [6, с.64]. Нині вона характеризується такими особливостями, як [4, с.73]:

- створення більш сучасної бази методичних інструментів;
- об'єднання форм, методів та засобів навчання;
- прийняття ідей демократизації;
- оновлення освітньо-галузевих стандартів.

Упровадження інформаційних технологій у філологічну освіту є основним способом досягнення головної мети навчального процесу, якою є виховання гуманістично розвиненої особистості, здатної до самовдосконалення [7, с.1750].

Методика вивчення державної мови в Україні є досить молодою наукою, оскільки раніше вона мала лише формальне значення. Нині, в умовах активної трансформації системи освіти загалом, цій проблемі приділяється значна увага з боку педагогів і методистів, які акцентують на застосуванні інноваційних підходів та моделей у філологічній освіті, удосконаленні наявних форм і методів вивчення української мови, удосконаленні шляхів формування україномовних компетентностей [9, с.58].

Перспективи розвитку вітчизняної філологічної науки й освіти зумовлені головним чином характером мовної політики держави [1]. Досягнення високої конкурентоспроможності української мови можливе за її високої затребуваності в різних сферах, зокрема у професійній, соціально-політичній, науковій тощо [2, с.5].

За даними досліджень, у філологічній освіті найбільш поширеними є декілька підходів, які наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Основні підходи у викладанні філологічних наук

Підхід	Характеристика
Когнітивний	Цей підхід дає змогу викладачу усвідомити, як навчити здобувача освіти адаптувати навчальну діяльність відповідно до своїх потреб і можливостей.
Компетентнісний	Це ефективний засіб навчання, який застосовується для розвитку особистості та є направленим на активну участь здобувача освіти в освітньому процесі.
Особистісно орієнтований	Являє собою спеціально організований навчальний процес, направлений на розвиток студентів, які мають особливі освітні потреби. Цей підхід є

Комунікативний

планомірним та цілеспрямованим.

Це інтерактивний метод вивчення мов. Його головною метою є оволодіння навичками розмовної мови та сприйняття її на слух.

Джерело: складено автором на основі аналізу [9].

Останній підхід також можна вважати орієнтованим на особистість. Комунікативні навички та засоби спілкування є типовою рисою інтерпретаційних підходів у лінгвістиці, а тому посідають вагомe місце у філологічній освіті й науці загалом [5, с.15].

Стратегії та підходи дають викладачам інформацію про те, як їхні студенти оцінюють різні ситуації, вибирають певні навички для розуміння чи запам'ятовування нової інформації. У свою чергу, здобувачі освіти, які вмiють ефективно використовувати стратегії навчання, можуть набагато краще вдосконалювати свої мовні навички, організацію навчального часу. Доцільно зазначити, що правильно обрана стратегія, яка передбачає конкретні дії, поведінку чи тактику, сприяє полегшенню засвоєння філологічних знань, вивченню цільової мови [8, с. 38].

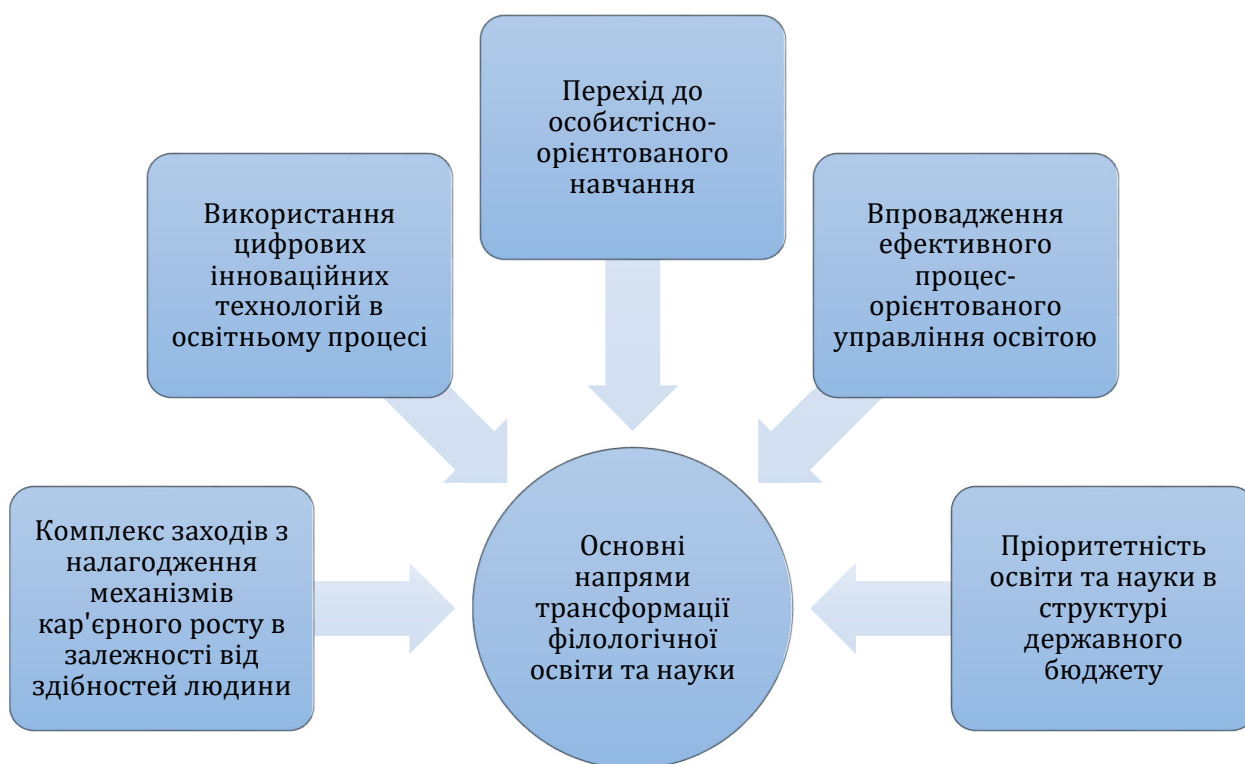

Рис.1. Основні напрями трансформації філологічної освіти та науки в Україні

Джерело: власна розробка автора

Дослідження можливостей використання цифрових інструментів у філологічній науці й освіті передбачає знання базових понять, до яких можна віднести поняття з лінгвістики (мовознавство, мова, цифрове мовознавство) та інформатики (алгоритм, модель тощо) [10, с.18].

Інноваційний аспект стає одним із найважливіших факторів успішної трансформації та має досить великий ряд переваг у навчальному процесі [3, с.144]:

- збільшення інтересу до вивчення філологічних дисциплін;
- збільшення ефективності вправ різного типу на закріплення знань та навичок;

- вміння надавати зворотний зв'язок шляхом використання цифрових ресурсів;
- об'єктивне оцінювання знань і навичок здобувачів філологічної освіти.

Багато можливостей у професійній підготовці фахівців-філологів та трансформації філологічної освіти загалом надають різні мультимедійні технології, а саме [12, с.90]:

- електронні підручники з великим вмістом ілюстрацій, засобів інтерактивного доступу, відео тощо;
- програмно-апаратні засоби, призначені для проведення навчально-дослідних робіт;
- підручники, які є текстовим викладом матеріалу на сервері та можуть передаватися через мережу;
- системи віртуальної реальності, за допомогою яких здобувачі філологічної освіти можуть стати учасниками інформаційної моделі.

Основні цифрові ресурси, рекомендовані для використання при підготовці фахівців філологічної освіти та науки наведено й охарактеризовано в табл. 2.

Таблиця 2

Основні цифрові ресурси, рекомендовані для використання в навчальному процесі філологів

Ресурс	Характеристика
Мова.інфо	Це лінгвістичний портал, що дозволяє отримувати роз'яснення з різних питань, пов'язаних з вивченням певної мови, та доступ до широкого спектру інформаційних ресурсів.
LearningApps.org	Сервіс, який працює в режимі онлайн та надає можливість створювати інтерактивні вправи різного типу з мови та літератури. Зазвичай цей сервіс використовується в роботі з інтерактивною дошкою або для виконання індивідуальних вправ.
Triple Play Plus!	Це вдосконалений курс, який містить у собі шість тем за різними рівнями складності, призначених для такого напрямку, як іноземна філологія, зокрема вивчення англійської мови.
SMART-board	Гнучкий та зручний інструмент, за допомогою якого можна записувати, відображати та аналізувати інформацію абсолютно різного формату. Крім цього, завдяки даному ресурсу є можливість працювати з електронною картою, схемою, малюнком тощо.
Електронні словники (PROMT, Плай, Рума, Language Master)	Це засоби, призначені для перекладу окремих слів та виразів різноманітних документів. Деякі з них мають функцію звукового супроводу перекладених слів. Ці ресурси забезпечують повний цикл перекладу обраного документу – від уведення початкового тексту до форматування та збереження вже готового перекладу.

Джерело: складено автором на основі аналізу [3].

Важливо пам'ятати про те, що найбільш важливим аспектом успішної реалізації творчого та інтелектуального потенціалу майбутніх фахівців у галузі філології є не просто ознайомлення із сучасними цифровими технологіями й існуючими цифровими ресурсами, а й уміння використовувати їх у навчальному процесі та професійній діяльності [11, с.15].

Висновки

Отже, в умовах постійних змін сучасна освіта в цілому та філологічна зокрема має вміти адаптуватися, змінюючи методики та технології навчання. Основними напрямками трансформації цієї сфери освіти та науки є інтернаціоналізація, глобалізація та цифровізація.

Використання інформаційних технологій у навчальному процесі та науковій діяльності є головним аспектом успішної трансформації філологічної освіти. Саме це сприятиме збільшенню інтересу здобувачів освіти та успішній реалізації творчого й інтелектуального потенціалу майбутніх фахівців-філологів.

Перспективами подальших досліджень є вивчення питань трансформації філологічної освіти та науки на прикладі найкращих результатів країн ЄС з метою об'єднання системи освіти України з європейським освітнім простором.

Список використаних джерел

1. Видайчук Т. Л., Русаченко Н. П. Модернізація філологічної освіти та науки України: глобалізаційні виклики, аналіз дієвості інноваційних освітніх платформ. *Академічні візії*. 2023. № 16. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/141> (дата звернення: 03.03.2023)
2. Лілич В. М., Кузьменко О. Ю., Беркещук І. С. Філологічна наука й освіта України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: трансформація і сучасні вектори розвитку. *Академічні візії*. 2023. № 16. С. 1–6.
3. Макаренко Л. Л., Певсе А. А. Дидактичний потенціал цифрових технологій у системі професійної підготовки фахівців філологічного профілю. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2022. № 88. С.140–147.
4. Харченко І. І. Теоретичні та прикладні аспекти розвитку філологічної освіти в Україні та в країнах Європейського Союзу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 38(1). С.73–75.
5. Bublik T. Y. Actualization of the stylistic figure of simile in meditative parables by Anthony de Mello. *Science and Education a New Dimension*. 2022. P. 15–18.
6. Goroshkina O. Psychological foundations of the competence-oriented methodology of teaching Ukrainian language. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal [Ukrainian educational journal]*. 2020. No. 1. P. 64–70.
7. He T., Li S. A comparative study of informal digital learning: The effects of digital competence and technology expectancy. *British Journal of Educational Technology*. 2019. No. 50(4). P. 1744–1758.
8. Jalilbayli O. B. Forecasting the prospects for innovative changes in the development of future linguistic education for the XXI century: the choice of optimal strategies. *Futurity Education*, 2022. No. 2(4). P. 36–43.
9. Kharitonenko L. Innovations and traditions in Ukrainian language teaching at the educational establishments of Ukraine: cases, models of the future. *Futurity Education*. 2022. No. 2(1). P. 57–71.
10. Olimov S. S., Mamurova D. I. Information Technology in Education. *Pioneer: Journal of Advanced Research and Scientific Progress*. 2022. No. 1 (1). P. 17–22.

11. Sanetra B., Małodobry Z. Toward a postclassical paradigm for the education of the future. *Futurity Education*. 2022. No. 2(1). P.13–19
12. Susanna V. Information and Communication Technologies in Education. *Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching*. 2022. No. 6. P. 89–93.